

ПАДРЫХТОЎКА БІБЛІЯТЭЧНЫХ СПЕЦЫЯЛІСТАЎ У КАНТЭКСЦЕ ІНАВАЦЫЙНАГА НАВУЧАННЯ

Адукацыя як сфера сацыяльнай дзейнасці павінна апярэджваць у сваім развіцці вытворчую дзейнасць людзей. Апераджальная прафесійная адукацыя накіравана на развіццё ў чалавека прыроднай схільнасці да атрымання ведаў і пераходу ад канцэптуальнага асэнсавання рэчаіснасці да вырашэння прыкладных сацыяльных, кіраўніцкіх, арганізацыйных, тэхналагічных задач.

Падрыхтоўка, перападрыхтоўка і павышэнне кваліфікацыі спецыялістаў для інавацыйнай эканомікі, сацыяльна-культурнай сферы ажыццяўляюцца ў сістэме інавацыйнай адукацыі. Пытанні, звязаныя з інавацыйнай адукацыяй, у тым ліку і бібліятэчнай, актыўна абмяркоўваюцца як у нашай краіне, так і за мяжой. Неабходнасць удасканалення падрыхтоўкі бібліятэчных спецыялістаў звязваюць з тэхналагічным і сацыяльным развіццём грамадства, інфармацыйна-тэхналагічнай перабудовай бібліятэчнай вытворчасці, працэсамі глабалізацыі эканомікі, інфармацыйна-тэхналагічных камунікацый і інтэрнацыяналізацыяй адукацыі.

Сістэма інавацыйнай бібліятэчнай адукацыі – гэта мэтанакіраванае фарміраванне пэўных ведаў, уменняў і метадалагічнай культуры, а таксама комплексная падрыхтоўка і выхаванне спецыялістаў у галіне бібліятэчнай справы да інавацыйнай бібліятэчна-бібліяграфічнай дзейнасці за кошт адпаведнага зместу, метадаў навучання і навукаёмістых адукацыйных тэхналогій.

Патрабаванні да зместу адукацыі. Спецыяліст у інавацыйнай сацыяльна-культурнай сферы – гэта прафесіянал, здольны комплексна спалучаць вытворчую, даследчую і праектную дзейнасць, арыентаваную на вырашэнне інфармацыйна-дакументных, сацыяльна-культурных, асветніцкіх задач, пастаўленых перад бібліятэкамі грамадствам, дзяржавай. Гэта спецыяліст, арыентаваны на кіраванне інфармацыяй, ведамі, стварэнне інтэлектуальных каштоўнасцей у выглядзе інфармацыйных прадуктаў і паслуг у розных галінах ведаў, рознай тэматыкі, ажыццяўленне культурна-забаўляльнай, бібліятэрапеўтычнай і іншых відаў дзейнасці. Бібліятэчны спецыяліст такога класа мае трывалы гуманітарны, культуралагічны, прафесійны і светапоглядны фундамент ведаў, для яго характэрныя

шырыня міждысцыплінарных сістэмна-інтэграваных ведаў аб прыродзе, грамадстве, высокі ўзровень агульнапрафесійных і спецыяльна-прафесійных ведаў, якія забяспечваюць дзейнасць у разнастайных кірунках, у тым ліку і ў праблемных сітуацыях.

Сёння агульнапрызнана, што традыцыйнае разуменне прафесійнай адукацыі як засваення пэўнай сумы ведаў, заснаваных на выкладанні пэўных вучэбных прадметаў, з'яўляецца яўна недастатковым і больш таго істотным тормадам на шляху фарміравання новага тыпу мыслення бібліятэчнага спецыяліста. Асновай адукацыі павінны стаць не столькі вучэбныя прадметы, колькі спосабы мыслення і дзейнасці, гэта значыць працэдуры рэфлексіўнага характару. Веды і метады пазнання, а таксама будучай прафесійнай дзейнасці трэба спалучаць у арганічнае адзінства.

Акрамя таго, пры падрыхтоўцы бібліятэчнага спецыяліста да інавацыйнай дзейнасці неабходна разумець, што інавацыі бібліятэчнай сферы сёння фарміруюцца на міждысцыплінарнай аснове ў выніку перадачы ведаў з адной галіны дзейнасці ў другую. Размеркаванне і камбінацыя фундаментальных і прыкладных ведаў, а галоўнае іх выкарыстанне “нечаканым чынам” у практычных мэтах становяцца адметнай з'явай для любога віду прафесійнай дзейнасці, у тым ліку і бібліятэчнай.

У адпаведнасці з патрабаваннямі інавацыйнай адукацыі распрацаваны новы адукацыйны стандарт [1], вучэбныя планы, рыхтуюцца новыя вучэбныя праграмы і вучэбна-метадычныя матэрыялы, у аснове якіх ляжыць кампетэнтнасны падыход, фундаменталізацыя зместу навучання дасягаецца за кошт пашырэння і паглыблення міждысцыплінарных сувязей, увядзення блока прыродазнаўчых і дакладных навук, забеспячэння сінтэзу сацыяльных, прыродазнаўчых і гуманітарных ведаў.

Адукацыйныя тэхналогіі. Устойлівыя тэндэнцыі сусветнага развіцця, звязаныя з фарміраваннем інфармацыйнага грамадства, якое базіруецца на ведах, аказваюць істотны ўплыў на адукацыйныя тэхналогіі. Дастаткова інтэнсіўна адбываецца змена адукацыйнай парадыгмы, і годным адказам на постіндустрыяльны выклік у сферы адукацыі выступаюць навукаёмістыя адукацыйныя тэхналогіі. Навукаёмістая адукацыйная тэхналогія – гэта рацыянальны, навукова абгрунтаваны спосаб дасягнення пастаўленых мэт засваення ведаў, фарміравання метадаў пазнання і дзейнасці, самаразвіцця і самарэалізацыі, што забяспечвае высокую

прадукцыйнасць вучэбнай і педагагічнай працы, стымулюючы эфектыўнасць і якасць сумеснай дзейнасці студэнтаў і педагогаў з дыдактычным матэрыялам ва ўмовах высокатэхналагічнай дыдактычнай інфраструктуры.

Пераўтварэнне сістэмы бібліятэчнай адукацыі ў сферу засваення спосабаў пазнавальнай і бібліятэчна-бібліяграфічнай дзейнасці, фарміраванне камунікатыўнай і інтэлектуальнай, тэхналагічнай і прадпрымальніцкай культуры прадугледжвае арганічнае ўключэнне студэнтаў у актыўную творчую дзейнасць, забеспячэнне іх масавага ўдзелу ў вучэбна-даследчай і навукова-даследчай рабоце, стварэнне мэтанакіраваных формаў навучання. Усё гэта павінна стварыць умовы эвалюцыйнага пераходу ў бібліятэчнай адукацыі ад вучэбна-адукацыйнага да навукова-адукацыйнага працэсу. Але калі вучэбна-даследчая работа развіваецца як абавязковы элемент выканання вучэбных планаў, то навукова-даследчая работа студэнтаў, што вынікае з апытання навучэнцаў 5 курса ФІДК, не выклікае ў іх цікавасці. Матывацыя да гэтага віду дзейнасці адсутнічае.

Разам з навукаёмістымі тэхналогіямі значным уяўляецца выкарыстанне практыкаарыентаваных адукацыйных тэхналогій. Гэта не новы падыход у падрыхтоўцы будучых бібліятэчных спецыялістаў, але ў сувязі з нізкай матывацыяй студэнтаў на атрыманне бібліятэчнай адукацыі [2] і будучую дзейнасць актуальнасць яго павышаецца. Дзеля гэтага шмат чаго робіцца: утвораны вучэбна-навукова-вытворчыя комплексы на падставе пагадненняў паміж спецыяльнымі кафедрамі факультэта і бібліятэкамі; павялічаны колькасць і працягласць вучэбнай практыкі; ужо ў першы год навучання студэнтам дэманструецца сувязь вучэбнага матэрыялу з іх будучай бібліятэчнай дзейнасцю, што забяспечвае лепшае ўспрыманне імі тэорыі; выкарыстоўваюцца метады кантэкстнага навучання, “case-studies”, дзелавыя гульні, аналіз вытворчых сітуацый і інш.

Адным з перспектыўных метадаў, якія ўжываюцца ў інавацыйнай бібліятэчнай адукацыі, з’яўляецца метада кантэкстнага навучання, калі матывацыя да засваення ведаў дасягаецца шляхам пабудовы адносін паміж канкрэтнымі ведамі і іх прымяненнем. Гэты метада дастаткова эфектыўны, таму што аспект выкарыстання з’яўляецца для студэнтаў крытычна важным. Не менш важным з’яўляецца навучанне на падставе вопыту, калі студэнты маюць магчымасць супастаўляць свой уласны вопыт з прадметам навучання. Выкарыстанне так званых “case-studies” метадаў

заснавана на аналізе рэальных жыццёвых сітуацый бібліятэчна-бібліяграфічнай практыкі, арганізацыі работы бібліятэкі і вызначэнні адпаведных прапанов і рашэнняў. Даныя метады лічацца метадамі актыўнага навучання, таму што ў цэнтры ўвагі знаходзіцца студэнт, які набывае веды праз дзейнасць і на падставе вопыту.

Асаблівую значнасць у інавацыйнай бібліятэчнай адукацыі маюць практычна арганізаваныя тэхналогіі навучання. Пры гэтым ствараюцца ўмовы, якія практычна поўнасю адпавядаюць рэальнай бібліятэчнай дзейнасці, і, такім чынам, студэнты набываюць вопыт комплекснага вырашэння задачы бібліятэчна-бібліяграфічнага праектавання з размеркаваннем функцый і адказнасці паміж членамі каманды.

Педагагічныя інавацыі маюць сэнс толькі тады, калі яны маюць каштоўнасць для развіцця асобы ў сацыяльным, прафесійным і асобасным плане.

Дзеля вызначэння адносін студэнтаў да ўкаранення ў вучэбна-выхаваўчы працэс інавацый намі было праведзена апытанне навучэнцаў 5 курса факультэта інфармацыйна-дакументных камунікацый (60 чалавек). На пытанне: “Ці лічыце вы неабходным укараненне інавацыйных тэхналогій у вучэбны працэс?” – 85% адказалі станоўча. У найбольшай ступені, лічаць студэнты (76%), інавацыі павінны закрануць практычныя заняткі. 46% лічаць, што інавацыйны падыход патрэбны для семінараў, 37% вызначаюць яго неабходнасць для арганізацыі і правядзення вытворчай практыкі, 30% – курсавога праектавання. Па 27% з ліку апытаных адзначаюць важнасць інавацыйнага падыходу для лекцый і арганізацыі самастойнай работы, 19% – для экзаменаў і залікаў.

Адказы на пытанне аб тым, што не задавальняе сёння студэнтаў у вучэбным працэсе, утрымліваюць наступныя звесткі. Больш за ўсё студэнты не задаволены ўключэннем у групы вялікай колькасці чалавек для правядзення практычных заняткаў, недастатковай забяспечанасцю камп'ютэрнымі класамі і неадпаведнасцю колькасці аўтаматызаваных рабочых месцаў для правядзення заняткаў з выкарыстаннем аўтаматызаваных тэхналогій, адсутнасцю новых сродкаў навучання, у прыватнасці новых выданняў табліц УДК, адсутнасцю магчымасці засвойваць фармат BelMARC у аўдыторыях універсітэта, праграмных сродкаў і праграмных прадуктаў, якія выкарыстоўваюцца ў сучасных бібліятэках.

Станоўча студэнты ацэньваюць заняткі (лекцыі, семінары) з правядзеннем прэзентацый, магчымасць карыстацца электроннай бібліятэкай, вольны доступ да Інтэрнета, зносіны з выкладчыкамі з дапамогай новых электронна-камунікатыўных тэхналогій, рэйтынгавай падыход да ацэнкі вучэбна-пазнавальнай дзейнасці, дыскусіі, заданні па самастойным вызначэнні дэфініцый у межах пэўных курсаў і інш.

Студэнты выказалі пажаданні аб павелічэнні колькасці заданняў творчага характару, правядзенні практычных заняткаў у спецыяльна абсталяваных аўдыторыях або на базе бібліятэк, удзеле ў мерапрыемствах бібліятэкі, удасканаленні рэйтынгавай сістэмы ацэнкі вучэбна-пазнавальнай дзейнасці, прадастаўленні электронных вучэбна-метадычных матэрыялаў і інш.

Выказаныя пажаданні студэнтаў адпавядаюць асноўным напрамкам далейшага развіцця інавацыйных падходаў да падрыхтоўкі спецыялістаў бібліятэчнай сферы.

---

1. *ОС РБ 1-23 01 11-2008*. Вышэйшая адукацыя. Першая ступень. Спецыяльнасць Е 1-23 01 11 Бібліятэказнаўства і бібліяграфія (па напрамках). Кваліфікацыя – Бібліятэкар-бібліёграф. – Узамен Стандарта РД РБ 02100.5.211-98; уведз. 12.06.2008. – Мн.: Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь, 2008. – 38 с.

2. *Зыгмантовіч, С.В.* Матывацыйная накіраванасць будучых бібліятэкараў на бесперапынную адукацыю / С.В.Зыгмантовіч // *Веснік Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта культуры і мастацтваў*. – 2006. – № 6. – С. 105–113.